

«انگار همین دیروز بود ها...»، «انگار همین چند ماه پیش بود ها...»، «انگار همین پارسال بود ها...» این جملات احتمالاً براتون خیلی آشنا باشن. وقتی یه چیزی از گذشته برامون می‌گن و ما باورمون نمی‌شه که این قدر زمان گذشته باشه از اون اتفاق، از اون آدم، از اون پدیده، معمولاً همچین جملاتی می‌گیم. گاهی گذشتن چند روز برامون باورناپذیره و دور، گاهی گذشتن چند ماه، گاهی چند سال و ...

انگار «گذشته» از یه جایی به بعد دیگه فقط «گذشته» نیست، بلکه یه شکل دور و دسترس‌ناپذیر به خودش می‌گیره. مرز این دوری و نزدیکی خیلی هم واضح نیست، گاهی چند ماهه، گاهی چند سال، گاهی چند قرن ... شاید یکی از معانی تاریخ همین باشه. انگار گذشته، به مرور زمان یه صفت‌های دیگه‌ای هم پیدا می‌کنه ... می‌شه یه گذشته دور، می‌شه یه گذشته رؤیایی، یه گذشته حسرت‌برانگیز، یه گذشته باشکوه و ... کم‌کم تبدیل می‌شه به تاریخ.

شاید برای همینه که ما به بعضی چیزای قدیمی می‌گیم «تاریخی»، به بعضی چیزای قدیمی می‌گیم «قدیمی» و به بعضی چیزای دیگه هم می‌گیم «کهنه!». شاید حس‌هایی که چیزای «تاریخی» با صفت‌های مختلفشون برای ما ایجاد می‌کنن. چیزای «قدیمی» کم‌تر ایجاد می‌کنن، و چیزای «کهنه» اصلاً ایجاد نمی‌کنن.

بگذریم! می‌دونید که سبک تست‌های درس تاریخ تو چند سال اخیر عوض شده و نگاه ترکیبی و مقایسه‌ای به حوادث تاریخی، یکی از این تغییراته، ما هم این کتاب رو با همین دیدگاه نوشتیم؛ یعنی خیلی طبق ترتیب درس‌های کتاب درسی پیش نرفتیم، بلکه با چندتا طبقه‌بندی موضوعی و مبتکرانه، تمام مطالب کتاب تاریخ رو به شکل موضوعی و ترکیبی کنار هم چیدیم. خیالت راحت باشه که هیچ مطلبی از قلم نیفتاده، فقط چیدمان مطالب، شکل موضوعی به خودش گرفته؛ پس ممکنه تمام مطالبی رو که توی یه درس از کتاب درسی تاریخ، پشت سر هم دیدی، این‌جا جداجدا ببینی، جنگ‌هاش رو تو فصل مربوط به جنگ‌ها، سلسله‌هاش رو تو بخش سلسله‌های تاریخی، وضعیت هنر و معماریش رو تو فصل مخصوص هنر و معماری و ...

امیدوارم این کتاب تو دوران جمع‌بندی براتون حسابی مفید باشه و بعدش هم براتون یه کتاب «تاریخی» بشه، نه یه کتاب «کهنه».

در پایان، تشکر می‌کنم از مؤلف کتاب، جناب آقای یاری که برای طراحی ساختار این کتاب بسیار زحمت کشیدن و ایده‌پردازی کردن. از ویراستاران عزیز کتاب، آقای علیرضا کاهیدوند و خانم پریسا ایزدی، از سرکار خانم الهه آرانی مسئول پروژه این کتاب که پیشرفت مراحل کتاب رو با دقت کنترل کردن و به سرانجام رسوندن و از همکاران عزیزمون تو واحد تولید که زحمت آماده‌سازی کتاب رو کشیدن.

سلام به همه دانش آموزان پرتلاش علوم انسانی

حذف دروس عمومی از کنکور از یک طرف باعث شده تعداد کتابها و منابعی که برای این مارا تن بزرگ علمی باید بخونید کم تر بشه و از طرف دیگه نوع و تیپ سؤالات دروس تخصصی هم یه خرده متفاوت باشه. با مقایسه سؤالات درس تاریخ کنکور اخیر و کنکورهای قبل می شه این تفاوت رو مشاهده کرد. درس تاریخ پرحجم ترین درس کنکور علوم انسانیه و اگه بخواین درصد بالایی از این درس در کنکور داشته باشین علاوه بر کتاب تست به یک منبع تکمیلی دیگه هم نیاز دارین. شک نکنین این منبع، همین کتاب پیش روی شماست که با ساختار و چارچوبی متفاوت از همه کتابایی که تا به حال دیدین به دنبال آموزش، فهم و مرور درس تاریخ در قالبی جدید و جدول گونه است. هر چند این کتاب برای همه داوطلبای کنکور مناسبه اما دانش آموزانی که با تاریخ هر سه پایه آشنایی دارن و حداقل یه بار هر سه کتاب رو خوندن، بیشتر و بهتر می تونن از این کتاب بهره ببرن.

لطفاً این کتابن از ابتدای صفحه اول تا انتهای صفحه آخر بخونید!

محتوای این کتاب برخلاف کتاب درسی بیان تاریخ طولی و خطی (از آغاز تا دوره معاصر) نیست. بلکه با توجه به موضوعاتی مشخص، دسته بندی شده. به همین دلیل ممکنه یه مطلب که تو کتاب درسی در یه فصل یا درس مشخص اومده توی این کتاب به چند بخش، تقسیم و تفکیک شده و در چند فصل اومده باشه. به همین دلیل اگه می خواین ارزش و فایده این کتابو دریابین تا صفحه آخرشو بخونین! قطعاً در پایان این کتاب متوجه طبقه بندی جدیدی که از محتوای درس تاریخ در ذهن شما شکل گرفته هم خواهید شد!

این کتاب در ۶ فصل و یک فصل ضمیمه تدوین شده. تو هر فصل با توجه به موضوع و محتوای اون فصل، جداولی اومده و بعد از هر جدول و برای مرور بهتر مطالب، تست های کنکوری و تألیفی مرتبط آورده شده.

این کتاب هم چنین قصد داره به شما کمک کنه در روزای نزدیک به کنکور درس تاریخو بهتر و سریع تر مرور کنید تا بتونید نتیجه مطلوب تری از زحمات خودتون ببرید.

در پایان از جناب دکتر کمیل نصری که فرصت چاپ این کتاب را فراهم نمودن، آقای سعید احمدپور مقدم که ایده و اندیشه تولید این کتاب رو طرح و با راهنمایی های ارزنده این کتاب رو پربارتر کردن، خانم الهه آرانی که با همکاری و پیگیری های خود به آماده سازی کتاب سرعت بخشیدن و سایر همکاران در مجموعه خیلی سبز که برای چاپ این کتاب تلاش کردن تشکر و قدردانی می کنم.

۷	کلیات علم تاریخ	فصل اول
۱۶	تاریخ اسلام	فصل دوم
۲۲	تاریخ ایران	فصل سوم
۳۵	تاریخ اروپا و کشورهای جهان	فصل چهارم
۴۵	جداول موضوعی	فصل پنجم
۹۵	نمودارهای خط زمان	فصل ششم
۱۰۲		ضمیمه
۱۰۴		پاسخنامه تشریحی
۱۱۹		پاسخنامه کلیدی

درس نامہ و سؤالات

فصل ۱ کلیات علم تاریخ

تاریخ و باستان‌شناسی دو علم مرتبط با همدیگه هستند و به همین دلیل شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با هم دارند. مقایسه دانش‌های تاریخ و باستان‌شناسی به شما کمک می‌کند ویژگی‌های این دانش‌ها را بهتر درک کنید. در جدول زیر که ترکیبی از درس اول و دوم تاریخ دهمه این مقایسه انجام شده؛ پس خوب بهش دقت کنید.

۱ تاریخ و باستان‌شناسی

باستان‌شناسی	تاریخ	
علم بررسی آثار باستانی و تاریخی به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان‌ها در گذشته	<ul style="list-style-type: none"> مجموعه حوادث و رویدادها، مانند: تاریخ ایران دانش تاریخ، مانند: تاریخ اقتصادی ایران و هند در دوره اشکانیان تعیین روز و ماه و سال، مانند: تقویم سالانه علم مطالعه زندگی انسان و تحلیل افکار و اعمال او در گذشته 	معانی و تعاریف
شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ او	آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته	هدف
<ul style="list-style-type: none"> تفاوت مکان‌های باستانی از نظر شکل و وسعت توجه به نقاشی‌ها و اشیای کشف‌شده از غارها برای مطالعه دوران پیش از تاریخ توجه به سنگ‌نوشته، نقش‌برجسته‌ها و گوردخمه‌ها به عنوان آثار باستانی روی دیواره کوه‌ها و صخره‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> دور از دسترس و غیر قابل مشاهده تکرارناپذیر و غیر قابل تجربه دارای روابط علت و معلولی 	ویژگی‌ها
<p>۱- شناسایی و کشف:</p> <ul style="list-style-type: none"> استفاده از ابزارهایی چون پهپادها، رادارها، تصاویر ماهواره‌ای و سامانه اطلاعات جغرافیایی آثاری که به طور تصادفی کشف شده‌اند: مردان نمکی زنجان و تمدن جیرفت ۲- حفاری: نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان مشخص کردن نقشه بنا به عنوان اولین اقدام باستان‌شناس در حفاری و خاک‌برداری ۳- استخراج و تنظیم اطلاعات: بررسی آثار باستانی از نظر قدمت، مواد، مصالح و کاربردها درک سیر پیشرفت‌های فنی، هنری و فرهنگی گذشتگان توضیح روابط جوامع گذشته و تأثیرات اقتصادی و فرهنگی متقابل آن‌ها 	<p>۱- انتخاب موضوع:</p> <ul style="list-style-type: none"> تازه و غیر تکراری بودن، مفید و مؤثر بودن، دارای منابع کافی ۲- تدوین پرسش‌های تحقیق: مشخص کردن هدف پژوهش و جلوگیری از گمراهی پژوهشگر ۳- شناسایی منابع: ارزیابی دقت و اعتبار منابع و اطمینان از اصالت آن‌ها ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵- تحلیل و تفسیر اطلاعات: شباهت کار مورخان به کار کارآگاهان ۶- گزارش یافته‌های پژوهش 	مراحل پژوهش / کار

باستان‌شناسی	تاریخ
<ul style="list-style-type: none"> منبع ارزشمند برای تحقیقات مورخان شناخت دوران بسیار طولانی پیش از تاریخ کمک به مورخان برای شناخت ابعاد مختلف زندگی اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی جوامع دوره‌های تاریخی باستان‌شناسان نیز متقابلاً از نوشته‌های مورخان برای شناسایی و مطالعه آثار باستانی بهره می‌گیرند. کشف، معرفی، مرمت و نگهداری میراث فرهنگی بشر 	<ul style="list-style-type: none"> منبع شناخت و تفکر استاد مطهری: «از نظر قرآن، تاریخ بشر بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس و موفقیت و شکست‌های تاریخی، قانونمند است و با شناخت قوانین آن می‌توان تاریخ را تحت فرمان درآورد.» بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده کمک به ما در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی و سایر جوامع و ترسیم افق آینده تقویت حس میهن‌دوستی، هویت ملی و یگانگی نشان دادن ارزش و اهمیت میراث فرهنگی

فواید و کارکردها

(خارج ۱۴۰۱)

۱- کدام مورد دربارهٔ مراحل پژوهش در تاریخ درست است؟

- ۱) دقت در مرحلهٔ نخست، مانع از بیراهه‌رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.
- ۲) اطمینان از اصالت سند و جعلی‌نبودن آن، مربوط به مرحلهٔ سوم پژوهش است.
- ۳) توجه به کافی‌بودن منابع و اطلاعات، مربوط به مرحلهٔ شناسایی منابع است.
- ۴) کار مورخان در مرحلهٔ چهارم، شباهت بسیاری به کار کارآگاهان دارد.

(سراسری ۹۹)

۲- باستان‌شناسی علاوه بر کشف و معرفی میراث فرهنگی بشر، کدام نقش مهم‌تری را بر عهده دارد؟

- ۱) تعیین سن آثار باستانی
- ۲) مرمت و نگهداری آثار کشف‌شدهٔ باستانی
- ۳) بررسی و شناخت دوران طولانی پیش از تاریخ
- ۴) کمک به شناسایی زندگی مردم در دوره‌های تاریخی

۳- کدام گزینه دربارهٔ باستان‌شناسی و مکان‌های باستانی نادرست است؟

- ۱) مطالعه و شناخت دوران بسیار طولانی پیش از تاریخ، عمدتاً متکی به کاوش‌های باستان‌شناسی است.
  - ۲) برخی از پژوهشگران هدف علم باستان‌شناسی را شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ او می‌دانند.
  - ۳) برخی از مکان‌های باستانی، گورستان‌های وسیعی هستند که چند هکتار وسعت دارند؛ مانند گورستان پمپئی در ایتالیا.
  - ۴) اشیای کشف‌شده از غارها، منبع ارزشمندی برای مطالعه و شناخت زندگی مردم دوران پیش از تاریخ هستند.
- ۴- به ترتیب «تعیین هدف پژوهش» و «داشتن تجربه، دانش و دقت فراوان» از ویژگی‌های کدام مراحل پژوهش تاریخ و باستان‌شناسی است؟

- ۱) شناسایی و کشف - شناسایی منابع
- ۲) تدوین پرسش‌ها - حفاری
- ۳) تدوین پرسش‌ها - شناسایی منابع
- ۴) شناسایی و کشف - حفاری

گاه‌شماری، انواع و ویژگی‌های آن، موضوع درس دوم تاریخ دهمه که توی جدول زیر به اون پرداخته شده. در انتهای این جدول هم به شباهت‌ها و تفاوت‌های بین انواع گاه‌شماری اشاره شده.

۲ گاه‌شماری

- ✓ ابداع تقویم، نتیجهٔ تلاش مشترک دانشمندان ریاضیات، نجوم و فیزیک است.
- ✓ اختراع ساعت‌های آفتابی، آبی و شنی و هم‌چنین اسطرلاب برای رصد خورشید، ماه و دیگر سیارگان و ستارگان به منظور زمان‌سنجی
- ✓ نظم و ترتیب رویدادها که به آن گاه‌شماری (کرونولوژی) می‌گویند، در مطالعه و پژوهش تاریخ، اهمیت فراوانی دارد.

نوع گاه‌شماری	حکومت / تمدن	ویژگی‌ها
خورشیدی - قمری (بابلی)	بین‌النهرین و بابلی‌ها / هخامنشیان / اشکانیان	<ul style="list-style-type: none"> تقسیم سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه اضافه کردن یک ماه به سال در هر سه سال
خورشیدی	مصریان	<ul style="list-style-type: none"> محاسبهٔ سال به ۳۶۵ و یک‌چهارم شبانه‌روز تقسیم سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه و اضافه کردن ۵ روز اضافی به آخر ماه دوازدهم کیبسه‌گرفتن (اضافه کردن یک روز به سال در هر چهار سال)

ویژگی‌ها	حکومت / تمدن	نوع گاه‌شماری
<ul style="list-style-type: none"> تقسیم سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه افزودن ۵ روز اضافی (اندرگاه یا پنجه) به آخر ماه دوازدهم مبدأ: به تخت نشستن هر پادشاه اضافه کردن یک ماه به دوازده ماه در هر ۱۲۰ سال نام‌گذاری ماه‌ها و روزهای هر ماه با اسامی ایزدان و فرشتگان 	اشکانیان / ساسانیان	اوستایی
<ul style="list-style-type: none"> بر پایه گردش ماه به دور زمین مبدأ: اول محرم سال هجرت پیامبر اسلام ﷺ از مکه به مدینه 	کشورهای اسلامی	هجری قمری
<ul style="list-style-type: none"> رسمیت یافتن از سال ۱۳۰۴ ش تنظیم بر اساس گاه‌شماری جلالی 	ایران دوره اسلامی	هجری خورشیدی
<ul style="list-style-type: none"> اصلاح براساس گاه‌شماری مصری در دوره ژولیوس سزار تعیین میلاد حضرت مسیح ﷺ به عنوان مبدأ گاه‌شماری اصلاح مجدد توسط پاپ گرگوار سیزدهم 	رومیان / مسیحیان	رومی
	سلوکیان / اشکانیان	سلوکی
	ایران دوره اسلامی	یزدگردی، جلالی، دوازده حیوانی
		شباهت
		تفاوت

خورشیدی و اوستایی: اضافه کردن ۵ روز به آخر ماه دوازدهم

خورشیدی - قمری: ۱۳ ماهه شدن سال در هر ۳ سال

اوستایی: ۱۳ ماهه شدن سال در هر ۱۲۰ سال

(سراسری نوبت دوم ۱۴۰۲)

۵- کدام مورد درباره گاه‌شماری در تاریخ ایران درست است؟

- افزودن اندرگاه به آخر ماه دوازدهم در یکی از گاه‌شماری‌های دوره اشکانی معمول بود.
- در دوره اشکانی، استفاده از گاه‌شماری قمری - خورشیدی متروک شد.
- با سقوط هخامنشیان، گاه‌شماری بابلی برای همیشه کنار گذاشته شد.
- گاه‌شماری جلالی در سال ۱۳۰۴ شمسی ابداع شد و رسمیت یافت.

(سراسری ۱۴۰۰)

۶- در گاه‌شماری اوستایی دوره ساسانی، اصطلاح «اندرگاه» به کدام گزینه اشاره دارد؟

- پنج روزی که به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌شد.
- ماه سیزدهم که هر سه سال یک بار به سال افزوده می‌شد.
- ماه سیزدهم که هر ۱۲۰ سال یک بار به پایان سال افزوده می‌شد.
- روزی که هر چهار سال یک بار به هنگام کیسه کردن به سال اضافه می‌شد.

(خارج ۹۹)

۷- کدام مورد درباره گاه‌شماری در مصر باستان درست است؟

- هر ۱۲۰ سال، یک ماه به سال اضافه می‌کردند.
- هر سه سال، یک ماه به سال اضافه می‌کردند.
- هر چهار سال، یک ماه ۳۶ روزه به سال اضافه می‌کردند.
- هر چهار سال یک بار، سال را ۳۶۶ روز محاسبه می‌کردند.

۸- در کدام یک از حکومت‌های زیر، مبدأ گاه‌شماری، به تخت نشستن پادشاه بود؟

- (۱) سلوکیان (۲) مادها (۳) روم شرقی (۴) اشکانیان

مطالعه و کاوش در پیشینه تاریخ ایران باستان که از مطالب درس هفتم تاریخ دهمه توی جدول صفحه بعد آورده شده تا شما ابتدا با تاریخیچه و سوابق فعالیت‌های تحقیقی درباره این دوران آشنا بشید و سپس ادامه این درس که درباره منابع تحقیق در تاریخ ایران باستانه، توی جدول بعدی (منابع پژوهش تاریخ ایران) اومده.

دوره زمانی	ویژگی
از گذشته تا دو قرن پیش	<ul style="list-style-type: none"> آگاهی و درک محدود ایرانیان از تاریخ باستانی خود نگارش تاریخ ایران باستان بر پایه ترجمه خدای نامه و داستان‌های شاهنامه تقسیم تاریخ ایران باستان به چهار دوره: ۱- پیشدادیان ۲- کیانیان ۳- اشکانیان ۴- ساسانیان مطالب آمیخته با افسانه درباره سلسله‌های پیشدادیان و کیانیان اطلاعات بسیار کم درباره اشکانیان و اطلاعات قابل توجه درباره ساسانیان نسبت دادن پرسه‌پلیس به جمشید، پاسارگاد به حضرت سلیمان و آرامگاه کورش به مادر حضرت سلیمان آگاهی محققان اروپایی از ایران باستان به واسطه نوشته‌های هرودت و سایر مورخان یونانی و رومی جست‌وجوی بناها و آثار تاریخی هخامنشیان توسط جهانگردان اروپایی در دوره صفوی
دو قرن اخیر تا به امروز	<ul style="list-style-type: none"> خوانده شدن خط میخی و ترجمه سنگ‌نوشته داریوش در بیستون حفاری و کاوش‌های باستان‌شناسی به خصوص در شوش توسط فرانسوی‌ها در دوره قاجار شناخته شدن بیشتر و بهتر سلسله‌های ماد و ساسانیان کسب آگاهی از ساکنان فلات ایران پیش از مهاجرت اقوام آریایی تقسیم‌بندی جدید مورخان از تاریخ ایران شامل: <ul style="list-style-type: none"> ۱- دوران پیش از تاریخ ۲- دوران پیش‌آریایی (ایلام) ۳- دوران حکومت آریاییان (ماد، هخامنشیان، سلوکیان، اشکانیان، ساسانیان)

۹- کدام موارد درباره پیشینه پژوهش در تاریخ ایران باستان نادرست است؟

- الف) پژوهشگران اروپایی توسط نوشته‌های هرودت و سایر مورخان یونانی عهد باستان اطلاعاتی درباره ایران باستان داشتند.
 ب) تا دو قرن پیش و قبل از کاوش‌های باستان‌شناسی، مطالب درباره مادها بسیار کم و محدود به تاریخ هگمتانه بود.
 پ) در گذشته، مورخان ایرانی بر پایه ترجمه خدای نامه‌ها و شاهنامه فردوسی، تاریخ ایران باستان را می‌نوشتند.
 ت) تا پیش از کاوش‌های باستان‌شناسی، عموم مورخان به اشتباه پاسارگاد را تخت جمشید می‌نامیدند.

الف - ب	پ - ت	ب - ت	الف - پ
۱- کدام یک از کشورهای زیر در دوره قاجار امتیاز انحصاری کاوش‌های باستان‌شناسی در سرتاسر ایران را به دست آورد؟	۲ روسیه	۳ فرانسه	۴ هلند

معرفی منابع پژوهش در تاریخ، یکی از موضوعات مشترک کتاب تاریخ توی هر سه پایه‌س. ما سعی کردیم با ترکیب و قراردادن این منابع کنار همدیگر در قالب جدول زیر، کل منابع پژوهشی تاریخ ایران را این‌جا جمع‌آوری کنیم. توی این جدول، انواع، دسته‌بندی و ویژگی‌های این منابع بیان شده تا بتوانید با مقایسه اونا درک بهتری از این منابع داشته باشید. این جدول ترکیبی از مباحث زیره:

- ✓ منابع تحقیق تاریخ ایران در دوران باستان از درس هفتم تاریخ دهم
- ✓ منابع پژوهش در تاریخ اسلام و ایران اسلامی از درس اول تاریخ یازدهم
- ✓ گونه‌های منابع تاریخی در دوره معاصر از درس اول تاریخ دوازدهم

دوره زمانی	نوع منابع	انواع	دسته‌بندی	ویژگی / توضیحات
باستان	دست اول (اصلی)	غیرنوشتاری	ابزار، ظروف، اشیاء و بناها	نشان دادن ابعاد مختلف دانش، فنون، مهارت‌ها و خلاقیت‌های ایرانیان
		نوشتاری غیرایرانی	کتاب‌های مورخان رومی و یونانی	<ul style="list-style-type: none"> تاریخ هرودت لقب هرودت: پدر تاریخ موضوع تاریخ هرودت: شروع جنگ‌های ایران و یونان تورات (حاوی مطالبی درباره کوروش هخامنشی)

دوره زمانی	نوع منابع	انواع	دسته‌بندی	ویژگی / توضیحات
باستان	دست اول (اصلی)	غیرنوشتاری	ابزار، ظروف، اشیاء و بناها	نشان دادن ابعاد مختلف دانش، فنون، مهارت‌ها و خلاقیت‌های ایرانیان
		نوشتاری غیرایرانی	کتاب‌های مورخان رومی و یونانی	<ul style="list-style-type: none"> تاریخ هرودت لقب هرودت: پدر تاریخ موضوع تاریخ هرودت: شروع جنگ‌های ایران و یونان تورات (حاوی مطالبی درباره کوروش هخامنشی)
		نوشتاری ایرانی	سنگ‌نوشته، گل‌نوشته، سالنامه و کتاب	<ul style="list-style-type: none"> سنگ‌نوشته‌ها و لوح‌های گلی: مهم‌ترین منابع در دوره هخامنشیان و وقایع دوران داریوش بزرگ کشف ۳۰ هزار لوح گلی به زبان ایلامی درباره دوره هخامنشی سنگ‌نوشته شاپور یکم در کعبه زرتشت در نقش رستم درباره جنگ‌های او با رومیان وجود خدای‌نامه‌ها از زمان ساسانیان مقبول‌تر بودن سنت شفاهی، موجب ضعف تاریخ‌نگاری در دوره باستان شد.
	دست دوم (فرعی)	نوشتاری	کتاب، پایان‌نامه، مقاله، طرح پژوهشی	در ۲۰۰ سال اخیر توسط مورخان و محققان ایرانی و غیر ایرانی نوشته شده است.
اسلام و ایران اسلامی	منابع غیرنوشتاری	محوطه‌ها و بناهای تاریخی	کمک به مورخان برای فهم و بازسازی گذشته‌ها	گواه روشنی بر نوع فرهنگ و عقاید و آداب و رسوم پیشینیان ما
		ابزارها و وسایل دست‌ساخته انسان	حاوی اطلاعات مفید برای بازآفرینی گذشته	کمک به شناخت فرهنگ و سنت‌های مختلف اجتماعی در دوره‌های مختلف
	منابع نوشتاری	کتاب‌های تاریخی	تاریخ عمومی	<ul style="list-style-type: none"> دوره زمانی: قرن سوم تا اواخر عصر قاجار موضوع: تاریخ جهان از آفرینش عالم و شرح زندگی حضرت آدم و سایر پیامبران، تاریخ اساطیری ایران از کیومرث تا پایان ساسانیان، تاریخ اسلام تا زمان حیات مؤلف آثار مشهور: تاریخ طبری از محمد بن جریر طبری
تاریخ محلی	تاریخ سلسله‌ای	تاریخ محلی	ثبت رویدادهای تاریخی، بیان ویژگی‌های جغرافیایی و اقتصادی و نگارش زندگی‌نامه مشاهیر محلی	آثار مشهور: تاریخ سیستان از ایام قدیم تا قرن هشتم ق از مؤلفی ناشناخته
		تاریخ سلسله‌ای	پیوستگی آن با تاریخ‌نویسی محلی	
		تکنگاری	رواج آن از دوره تیموریان	<ul style="list-style-type: none"> توجه به ثبت و ضبط تاریخ زندگی فرمانروا آثار مشهور: عجائب‌المقدور فی نوائب تیمور از ابن عربشاه
		تاریخ منظوم	رواج آن در دوره مغولان	آثار مشهور: شاهنامه فردوسی

دوره زمانی	نوع منابع	انواع	دسته‌بندی	ویژگی / توضیحات
اسلام و ایران اسلامی	منابع نوشتاری	سفرنامه‌ها	ارائه اطلاعات مفید و کمیاب از زندگانی اجتماعی مردم	
		نوشته‌های جغرافیایی	ارائه اطلاعات درباره آداب و رسوم، ادیان و اعتقادات، نژاد و زبان و حدود و سرحدات مرزهای سرزمین‌ها و حکومت‌های محلی	
		ادبیات و متون ادبی	آینه تمام‌نمای اوضاع سیاسی و اجتماعی زمان مؤلف	
		سیاست‌نامه و اندرزنامه	<ul style="list-style-type: none"> موضوع سیاست‌نامه: شیوه کشورداری، مناسبات مردم و حکومت آثار مشهور: سیاست‌نامه خواجه نظام‌الملک موضوع اندرزنامه: اخلاق کشورداری و مناسبات اخلاقی فرمانروا و مردم آثار مشهور: قابوس‌نامه عنصرالمعالی 	
کتاب‌ها	سفرنامه‌ها	طبقات، انساب، اسناد، فرهنگ‌نامه، متون تقویمی و گاه‌شماری، سکه‌ها	<ul style="list-style-type: none"> تبیین اوضاع علمی دوره‌های تاریخی به کمک متون تقویمی، فلسفی و اخلاقی کسب اطلاعات سیاسی، اجتماعی، مذهبی و هنری حکومت‌ها به کمک نوشته‌های سکه‌ها 	
		تاریخی	تألیف کتاب‌های تاریخی با دو رویکرد سنتی و جدید به‌ویژه از عصر قاجار	
		خاطرات	ارائه اطلاعات کمیاب درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و شرح حال رجال	
		سفرنامه‌ها	<ul style="list-style-type: none"> گسترش در عصر قاجار به‌ویژه ناصرالدین‌شاه و مظفرالدین‌شاه ارائه اطلاعات از مسائل اقتصادی مانند مالیات، گمرک، راه‌ها و از مسائل اجتماعی، دینی و هنری 	
معاصر	نشریات	روزنامه‌های دولتی و غیردولتی	<ul style="list-style-type: none"> زندگی‌نامه‌ها (تذکره‌ها)، متون کلامی، فلسفی و حقوقی، کتاب‌های جغرافیایی 	
		نشریات	<ul style="list-style-type: none"> ورود به ایران در دوره قاجار چاپ اولین روزنامه ایران با عنوان کاغذ اخبار توسط میرزا صالح شیرازی انتشار روزنامه وقایع اتفاقیه توسط امیرکبیر رشد سریع نشریات پس از انقلاب مشروطه کاهش تعداد مطبوعات و شمار نشریات در دوره پهلوی نسبت به دوره احمدشاه قاجار توسعه و تنوع فراوان نشریات و نشر مجلات تخصصی پس از قاجار رشد بالای مراکز نشر کتب و افزایش محتوا و عمق مطالب نشریات پس از پیروزی انقلاب اسلامی 	
اسناد و منابع آرشیوی	مکاتبات حکومتی، فرمان‌ها، معاهدات سیاسی، اسناد مالی و قضایی، نامه‌های شخصی و اداری	مکاتبات حکومتی، فرمان‌ها، معاهدات سیاسی، اسناد مالی و قضایی، نامه‌های شخصی و اداری	<ul style="list-style-type: none"> ارائه اطلاعات مفید درباره احزاب و گروه‌های سیاسی و مسائل مختلف نگهداری، حفاظت، مرمت، طبقه‌بندی و آماده‌سازی اسناد در محلی به نام آرشیو 	
		بناهای اشیا و وسایل		

۱۱- مؤلفان کتاب درسی تاریخ (۱): تاریخ ایران و جهان باستان (پایه دهم)، برای توضیح یا اثبات کدام یک از گزاره‌های زیر به منابع دست اول غیرمکتوب استناد کرده‌اند؟

(سراسری نوبت دوم ۱۴۰۲)

- الف) وجود باغ بسیار زیبایی پیرامون آرامگاه کورش در پاسارگاد
 ب) مدیریت زنان بر کارگاه‌های شاهی عصر هخامنشیان
 پ) دادوستد میان تمدن درهٔ سند و مراکز تمدن بین‌النهرین
 ت) حضور چشمگیر زنان ایلامی در مراسم رسمی سیاسی و دینی

۱ الف - پ (۱) الف - ب (۲) پ - ت (۳) الف - ب (۴) ت

۱۲- کدام مورد دربارهٔ تاریخ‌نگاری ایران در دورهٔ مغول - تیموری (سده‌های هفتم تا نهم هجری قمری) درست است؟

(سراسری نوبت دوم ۱۴۰۲)

- الف) اثر شاخص در تاریخ‌نگاری محلی تألیف نشد.
 ب) نگارش متون تاریخی با تمرکز ویژه بر توصیف زندگی و اقدامات یک فرمانروا مرسوم شد.
 پ) سرودن تاریخ‌های منظوم رواج بسیار یافت.
 ت) علاقهٔ رجال ایرانی به جاودان‌ساختن موفقیت‌های سیاسی و نظامی، شکوفایی تاریخ‌نگاری را سبب شد.

۱ الف - ب (۱) الف - ت (۲) پ - ت (۳) الف - ب (۴) ب

۱۳- مؤلفین کتاب درسی تاریخ (۳): ایران و جهان معاصر، برای توضیح موارد زیر به کدام منابع استناد کرده‌اند؟

(خارج نوبت دوم ۱۴۰۲)

- الف) نابودی و ضعف مراکز قدیمی و پروتوق صنایع دستی ایران در دورهٔ قاجار
 ب) تلاش معماران ایران دورهٔ قاجار برای حفظ قواعد و اصول معماری سنتی ایران
 پ) روابط رژیم پهلوی با رژیم صهیونیستی در دههٔ ۱۳۴۰ شمسی

۱ الف و ب: گزارش‌های اروپاییان - پ: اسناد

۲ الف: نوشته‌های اروپاییان - ب: بناها و آثار - پ: اسناد

۳ الف و پ: تحقیقات و پژوهش‌های جدید - ب: تصاویر و عکس‌ها

۴ الف: گزارش‌های مورخان ایرانی - ب: بناها و آثار - پ: تحقیقات جدید

۱۴- در کدام مورد توصیف درستی دربارهٔ رویدادها یا روندهای تاریخ‌نگاری در ایران آمده است؟

(خارج نوبت دوم ۱۴۰۲)

- ۱) تاریخ‌نگاری در قرن دهم، نسبت به قرن نهم هجری از رواج و رونق بیشتری برخوردار شد.
 ۲) تألیف متون تاریخی با تمرکز مورخ بر توصیف اقدامات یک فرمانروا از دورهٔ تیموریان مرسوم شد.
 ۳) ظهور سلسله‌های محلی، امکان پیوستگی تاریخ‌نویسی محلی با تاریخ‌نویسی عمومی را فراهم آورد.
 ۴) اتمام تألیف تاریخ سیستان در قرن ۸ هجری قمری نقطهٔ پایان تاریخ‌نگاری محلی در ایران بود.

۱۵- کدام موارد در خصوص الواح گلی کشف‌شده متعلق به دورهٔ هخامنشیان درست است؟

(سراسری ۱۴۰۲ نوبت اول)

- الف) همهٔ آن‌ها به زبان و خط ایلامی و حاوی اطلاعات سودمندی دربارهٔ تشکیلات اداری هخامنشیان هستند.
 ب) اطلاعات مفیدی دربارهٔ اوضاع اقتصادی، اجتماعی و برخی رویدادهای نظامی دورهٔ هخامنشیان دارند.
 پ) برخی از آن‌ها گزارش یک واقعهٔ تاریخی هستند و در خارج از محدودهٔ ایران کنونی کشف شده‌اند.
 ت) نشان می‌دهند در تشکیلات امپراتوری هخامنشیان از زبان و خط واحد استفاده می‌شده است.

۱ الف - ب (۱) الف - ت (۲) پ - ب (۳) الف - ت (۴) ب

۱۶- کتاب تاریخی بیهقی اثر ابوالفضل بیهقی در شمار کدام گونه از تاریخ‌نگاری است؟

(خارج ۱۴۰۱)

۱ محلی (۱) سلسله‌ای (۲) تک‌نگاری (۳) عمومی (۴)

۱۷- کدام گزینه کمک زیادی به شناخت فرهنگ، آداب و رسوم و سنت‌ها در دوره‌های مختلف می‌کند؟

(خارج ۱۴۰۰)

۱) شهرهای تاریخی (۱) بناهای تاریخی (۲) اساطیر اقوام (۳) تابلوهای نقاشی (۴)

۱۸- معروف‌ترین اثر محلی که از مؤلفی ناشناخته به یادگار مانده کدام است؟

(خارج ۹۹)

۱) فارسی‌نامه (۱) تاریخ رویان (۲) تاریخ سیستان (۳) حدودالعالم (۴)

۱۹- کدام گزینه یکی از دلایل ضعف تاریخ‌نگاری در ایران باستان است؟

(سراسری ۹۸)

- ۱) مقبول بودن سنت شفاهی (۱)
 ۲) حملات مکرر بیابان‌گردان و از بین رفتن آثار تاریخی (۲)
 ۳) علاقه و عادت نداشتن به حفظ مطالب سینه‌به‌سینه (۳)
 ۴) بی‌توجهی و بی‌علاقگی مورخان به ثبت رویدادهای عصر خود (۴)

۲۰- کدام موارد دربارهٔ منابع نوشتاری پژوهش در تاریخ ایران باستان و دورهٔ اسلامی نادرست است؟

(سراسری ۹۸)

- الف) منابع نوشتاری ایرانی در دورهٔ اسلامی نسبت به دورهٔ باستان از کمیت و تنوع بیشتری برخوردار بودند.
 ب) تمامی منابع نوشتاری مربوط به دورهٔ باستان از منابع پژوهشی دست اول و اصلی این دوره محسوب می‌شوند.
 پ) از تاریخ هرودت تنها برای مطالعهٔ پژوهش در ایران باستان و از تاریخ طبری برای مطالعه و پژوهش در دورهٔ باستان و دوران اسلامی می‌توان بهره برد.
 ت) سنگ‌نوشته‌ها، سالنامه‌ها و سفرنامه‌ها از منابع نوشتاری مشترک در پژوهش تاریخ ایران باستان و نیز دورهٔ اسلامی هستند.

۱ الف - ب (۱) پ - ت (۲) الف - ب (۳) ب - ت (۴)

تاریخ‌نگاری سنتی و جدید از موضوعات درس اول تاریخ دوازدهم که توی جدول زیر بهش پرداخته شده. انواع روش‌های تاریخ‌نگاری هم که توی درس دوم تاریخ یازدهم راجبش صحبت شد، چون مرتبط با روش‌های تاریخ‌نگاریه، توی این جدول اومده. البته اگه جداول این فصل رو با دقت دیده باشید متوجه می‌شید که بخش دوم درس اول تاریخ دوازدهم (گونه‌های منابع تاریخی دوره معاصر) توی جدول منابع پژوهش تاریخ ایران اومده.

۵ روش‌های تاریخ‌نگاری

روش	ویژگی	انواع
سنتی	● ثبت وقایع و شرح حال فرمانروایان و امور آن‌ها	● ذکر روایت‌های مختلف درباره موضوع واحد
	● تألیف کتاب‌ها با خصوصیات غالباً ادبی	● ذکر روایت‌های تاریخی بدون هیچ دخل و تصرف
	● تملق و مدح شاهان	● کاربرد ابتدایی آن برای ثبت و ضبط سخنان و سیره پیامبر و صحابه ایشان
جدید	● دشواری سبک نگارش و عدم تحلیل و تفسیر	● عدم ارائه هیچ نقد و نظری درباره درستی یا نادرستی اخبار
	● استفاده برخی مورخان درباری و منشیان از اسناد و مدارک دولتی برای نگارش رویدادها	● آثار مشهور: تاریخ طبری
جدید	● پدید آمدن این شیوه از دوره رنسانس	● تنظیم یک گزارش از مجموع همه روایات درباره یک موضوع
	● بهره‌بردن از روش تحقیق علمی	● احتمال دورماندن برخی از جنبه‌های خبر از چشم مورخ
جدید	● بهره‌گیری از نتایج و یافته‌های علوم دیگر	● رواج آن از اواخر قرن سوم هجری
	● توجه به جنبه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی حیات انسانی و بیان آن‌ها به زبانی ساده	● آثار مشهور: فتوح البلدان بلاذری - اخبار الطوال دینوری
جدید	● گزینش و نقد منابع و اسناد و ارزیابی رویدادهای تاریخی	● بررسی موشکافانه تمام اخبار و روایت‌های مربوط به یک رویداد و نقد آن‌ها
	● بررسی و تجزیه و تحلیل زمینه‌ها، علت‌ها و آثار حوادث تاریخی	● آثار مشهور: تجارب‌الامم مسکویه - تاریخ بیهقی - معادن الجواهر مسعودی
جدید	● گسترش کشفیات باستان‌شناسی	● زمینه‌های شکل‌گیری و گسترش
	● گسترش فعالیت مطبوعات و شکل‌گیری آرشیو ملی ایران	● آغاز ترجمه آثار اروپایی از زمان عباس میرزا
جدید	● علاقه و اشتیاق مورخان به حقیقت‌نویسی و نکوهش تملق‌گرایی	● تأسیس دارالفنون و دارالترجمه در زمان ناصرالدین شاه
	● تأسیس دارالفنون و ایجاد دارالطباعه دولتی و دارالترجمه همایونی	● گسترش کشفیات باستان‌شناسی و رمزگشایی از کتیبه‌های بیستون و طاق‌بستان
جدید	● ایجاد مراکز تحقیقاتی و نشریات تخصصی	● ایجاد مراکز تحقیقاتی و نشریات تخصصی
	● انقلاب مشروطه، جنگ‌های جهانی اول و دوم و جنبش ملی‌شدن نفت ایران	● انقلاب مشروطه، جنگ‌های جهانی اول و دوم و جنبش ملی‌شدن نفت ایران

(خارج ۱۴۰۱)

۲۱- کدام مورد، تحول عمیق و اساسی در تاریخ‌نگاری در ایران را فراهم آورد؟

(۱) گسترش کشفیات باستان‌شناسی

(۲) گسترش فعالیت مطبوعات و شکل‌گیری آرشیو ملی ایران

(۳) علاقه و اشتیاق مورخان به حقیقت‌نویسی و نکوهش تملق‌گرایی

(۴) تأسیس دارالفنون و ایجاد دارالطباعه دولتی و دارالترجمه همایونی

(خارج ۱۴۰۰)

۲۲- کدام گزینه توصیف درستی از وقایع‌نگاری‌ها پیش از ظهور تاریخ‌نگاری نوین به دست داده است؟

(۱) به بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان و وجوه گوناگون حیات جامعه توجه می‌شد.

(۲) تمام آثار، نتیجه سفرها و مشاهدات و شنیده‌های مستقیم و بلاواسطه وقایع‌نویسان است.

(۳) برای ثبت و نوشتن وقایع تاریخی از اسناد دولتی یافته‌های سایر علوم استفاده می‌شد.

(۴) در ثبت و نگارش برخی رویدادها از اسناد و مدارک دولتی استفاده می‌شد.

۲۳- یکی از عمده‌ترین کارهای مورخان در سنجش اعتبار و نقد روایت‌کننده کدام است؟

- ۱) بررسی مطابقت یا عدم مطابقت روایت با عقل
- ۲) مقایسه منابع تاریخی با سایر منابع موجود
- ۳) اعتبارسنجی با تکیه بر دستاوردهای علوم تجربی
- ۴) تعیین فاصله زمانی و مکانی بین راوی و خبر

۲۴- به ترتیب: «واگذاری قضاوت درباره‌ی درست‌ی یا نادرستی اخبار تاریخی به خواننده»، «توجه به جنبه‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی حیات انسانی» و «ناگزیری مورخ در انتخاب برخی از جنبه‌های اخبار» از ویژگی‌های کدام روش‌ها و شیوه‌های تاریخ‌نگاری هستند؟

- ۱) تاریخ‌نگاری روایی - تاریخ‌نگاری معاصر - تاریخ‌نگاری ترکیبی
- ۲) تاریخ‌نگاری تحلیلی - تاریخ‌نگاری سنتی - تاریخ‌نگاری ترکیبی
- ۳) تاریخ‌نگاری روایی - تاریخ‌نگاری ترکیبی - تاریخ‌نگاری تحلیلی
- ۴) تاریخ‌نگاری تحلیلی - تاریخ‌نگاری معاصر - تاریخ‌نگاری تحلیلی

جدول زیر درباره‌ی سنجش اعتبار شواهد و مدارک تاریخی که بخشی از درس دوم تاریخ یازدهم. بخش دیگه این درس درباره‌ی روش‌های تاریخ‌نگاری صحبت کرده که در جدول بعد (روش‌های تاریخ‌نگاری) بهش پرداخته شده.

سنجش اعتبار اخبار	
انواع / ویژگی	معیارهای سنجش اعتبار خبر تاریخی
<ul style="list-style-type: none"> ● مطابقت با عقل ● مقایسه و تطبیق با سایر منابع و شواهد ● مطابقت با نتایج تحقیقات باستان‌شناسی ● سنجش گزارش‌ها براساس زمان و مکان ● اعتبارسنجی با تکیه بر دستاوردهای علوم تجربی ● اعتبارسنجی به کمک دستاوردهای سایر علوم انسانی 	سنجش اعتبار و نقد و بررسی گزارش‌ها و منابع تاریخی
<ul style="list-style-type: none"> ● بررسی علائق و انگیزه‌های راوی در بیان اخبار ● تعیین فاصله زمانی و مکانی بین راوی و خبر به منظور نقد روایت‌کننده 	سنجش اعتبار و نقد راوی

پاسخ نامہ تشریحی

۱ گزینه ۲ اصلاح گزینه‌های نادرست:

۱ دقت در مرحله دوم (تدوین پرسش‌های تحقیق) مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.

۳ در مرحله انتخاب موضوع، محقق باید موضوعی را برگزیند که دارای منابع و اطلاعات کافی باشد.

۴ در مرحله پنجم کار مورخان شباهت بسیاری به کار کارآگاهان پلیس دارد.

۲ گزینه ۲ باستان‌شناسی علاوه بر آن که بخش عمده‌ای از میراث فرهنگی بشر را کشف و معرفی کرده است، نقش مهم‌تری در مرمت و نگهداری این میراث گرانبها دارد.

۳ گزینه ۳ برخی از مکان‌های باستانی، سکونتگاه شهری یا روستایی وسیعی هستند که چند هکتار وسعت دارند؛ مانند گورستان پمپی در ایتالیا.

۴ گزینه ۲ هر پژوهش علمی نیازمند یک یا چند پرسش است. پرسش‌ها علاوه بر آن که هدف پژوهش را مشخص می‌کنند، مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شوند.

حفری یکی از مراحل حساس کار باستان‌شناسان است و نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان است؛ چراکه با کوچک‌ترین اشتباه ممکن است آسیب بزرگی به آثار تاریخی در حال کاوش وارد شود.

۵ گزینه ۱ اصلاح گزینه‌های نادرست:

۲ در دوره اشکانیان، گاه‌شماری‌های بابلی (قمری - خورشیدی)، سلوکی و اوستایی متداول بود.

۳ گاه‌شماری بابلی (قمری - خورشیدی) در دوره اشکانیان متداول بود.

۴ گاه‌شماری هجری خورشیدی از سال ۱۳۰۴ ش. در ایران رسمیت یافت.

۶ گزینه ۱ در گاه‌شماری اوستایی، پنج روز اضافی را به نام اندرگاه (پنجه) به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.

۷ گزینه ۴ اصلاح گزینه‌های نادرست:

۱ در گاه‌شماری اوستایی، هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه اضافه می‌کردند.

۲ در گاه‌شماری خورشیدی - قمری هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند.

۳ مصریان هر چهار سال، یک روز به سال می‌افزودند.

۸ گزینه ۴ مبدأ گاه‌شماری اوستایی، به تخت نشستن هر پادشاه بود و در بین گزینه‌ها تنها در دوره اشکانیان، گاه‌شماری اوستایی رواج داشته است.

۹ گزینه ۳ اصلاح عبارت‌های نادرست:

ب ایرانیان تا دو قرن پیش و قبل از رمزگشایی و خوانده شدن خط میخی و آغاز کاوش‌های باستان‌شناسی، چندان شناختی از سلسله‌های ایلام، ماد و هخامنشیان نداشتند.

ت تا قبل از کاوش‌های باستان‌شناسی و تا دویست سال پیش، عموم مورخان پارسه یا پارسه‌پلیس، پایتخت هخامنشیان را به جمشید پادشاه افسانه‌ای ایران نسبت می‌دادند و این مکان تاریخی را تخت جمشید می‌نامیدند.

۱۰ گزینه ۳ پس از خوانده شدن خط میخی، علاقه اروپاییان به فعالیت‌های باستان‌شناسی در ایران بیشتر شد و دولت فرانسه اجازه حفاری و سپس امتیاز انحصاری کاوش‌های باستان‌شناسی را در سرتاسر ایران به دست آورد.

۱۱ گزینه ۳ منابع دست اول غیرمکتوب (غیرنوشتاری) شامل تمامی آثار مادی و دست‌ساخته‌هایی می‌شود که از ایرانیان باستان بر جای مانده است. ابزار، ظروف، اشیاء و بقایای بناهای مختلف مانند کاخ‌ها، آتشکده‌ها، پل‌ها، آب‌بندها و کاروانسراها که از روزگار ایران باستان باقی مانده است.

منابع دست اول برای پژوهش در آن دوره به حساب می‌آیند. وجود برخی اشیای متعلق به مراکز تمدن ایران و بین‌النهرین در کشفیات موهنجودارو که از منابع غیرمکتوب دست اول به شمار می‌روند، وجود دادوستد میان تمدن سند و مراکز تمدن بین‌النهرین را اثبات می‌کند. هم‌چنین نقوش و پیکره‌های به‌جای‌مانده از دوره ایلامی که آن‌ها نیز از منابع دست اول غیرمکتوب هستند، نشان می‌دهد زنان ایلامی در امور اجتماعی و مراسم رسمی سیاسی و دینی حضور چشمگیری داشته‌اند.

۱۲ گزینه ۱ اصلاح گزینه‌های نادرست:

الف تاریخ سیستان از مؤلفی ناشناخته در موضوع تاریخ سیستان از ایام قدیم تا سال ۷۲۵ ق (دوره مغولان) اثر شاخص تاریخ‌نگاری محلی این دوران است. ت علاقه‌مندی ایلخانان و فرمانروایان تیموری (نه رجال ایرانی) به جاودانه‌ساختن کشورگشایی و موفقیت‌های سیاسی و نظامی خود و خودآگاهی رجال ایرانی تأثیر بسزایی بر رشد و شکوفایی تاریخ‌نگاری در آن عصر نهاد.

۱۳ گزینه ۲ بررسی گزینه‌ها:

الف بسیاری از اروپاییان که در دوره قاجار از ایران دیدن کرده‌اند، در گزارش‌های خود از نابودی و ضعف مراکز قدیمی و پرونق صنایع دستی ایران مثل کاشان، اصفهان، شیراز و کرمان خبر داده‌اند.

ب در دوره قاجار با وجود تأثیر و نفوذ سبک‌های فرنگی بر عناصر معماری ایرانی، بسیاری از معماران می‌کوشیدند در ساخت بناها قواعد و اصول معماری سنتی ایرانی را هم‌چنان حفظ و پاسداری کنند. برای نمونه می‌توان به خانه‌های مجلل و باشکوهی که در برخی شهرها ساخته شد از جمله خانه بروجردی‌ها در کاشان اشاره کرد.

ج اسناد تاریخی از مهم‌ترین منابع پژوهش تاریخی به شمار می‌آیند و شامل کلیه مکاتبات حکومتی، فرمان‌ها، معاهدات سیاسی، نامه‌های شخصی و اداری، اسناد مالی و قضایی، گزارش‌های اقتصادی، فرهنگی، نظامی و حقوقی می‌شوند. با استفاده از این اسناد روابط رژیم پهلوی با رژیم صهیونیستی آشکار گردید.

۱۴ گزینه ۲ اصلاح گزینه‌های نادرست:

۱ تاریخ‌نگاری در قرن دهم (عصر صفویان) نسبت به دوره مغول و تیموری (قرن نهم) تا حدی دچار افول شد.

۳ با گسترش تاریخ‌نویسی سلسله‌ای در میان سلسله‌های محلی، این نوع تاریخ‌نویسی با تاریخ‌نویسی محلی پیوستگی یافت.

۴ تاریخ سیستان از معروف‌ترین آثار تاریخ محلی است نه نقطه پایان تاریخ‌نگاری محلی.

۱۵ گزینه ۳ اصلاح عبارت‌های نادرست:

الف الواح گلی کشف‌شده از دوره هخامنشیان، علاوه بر اطلاعات سودمند از تشکیلات اداری، درباره اوضاع اقتصادی و اجتماعی نیز اطلاعات و آگاهی‌های مفیدی ارائه می‌دهند.

ت در دوره هخامنشی سنگ‌نوشته‌های شاهان هخامنشی به خط میخی نوشته شده است و از زبان ایلامی به عنوان زبان دوم نوشتاری استفاده می‌شد؛ از طرفی زبان فارسی باستان زبان قوم پارس بوده و در دوره هخامنشی به آن سخن می‌گفتند. هم‌چنین دبیران و منشیان به زبان‌ها و خط‌های رایج در سرزمین‌های هخامنشیان آشنا بودند؛ بنابراین در تشکیلات امپراتوری هخامنشیان از چند زبان و خط استفاده می‌شد.

۱۶ گزینه ۲ تاریخ بیهقی اثر ابوالفضل بیهقی در تاریخ غزنویان از مشهورترین تاریخ‌های سلسله‌ای است.

۱۷ **گزینه ۳** مطالعه روشمند افسانه‌ها و اساطیر اقوام در دوره‌های

مختلف تاریخی، خاطرات شفاهی، انواع مختلف ادبیات عامیانه، اعم از داستان‌های تاریخی، قهرمانی، اخلاقی و تخیلی، گونه‌های متفاوت مثل‌ها، لطیفه‌ها و انواع شعر نظیر دوبیتی، تصنیف، ترانه و لالایی کمک زیادی به شناخت فرهنگ، آداب و رسوم و سنت‌های مختلف اجتماعی در دوره‌های مختلف می‌کند.

۱۸ **گزینه ۳** از معروف‌ترین آثار تاریخی محلی می‌توان به تاریخ سیستان

از مؤلفی ناشناخته در موضوع سیستان از ایام قدیم تا سال ۷۲۵ ق اشاره کرد.

۱۹ **گزینه ۱** شاید یکی از دلایل ضعف تاریخ‌نگاری در آن دوره این

باشد که سنت شفاهی بسیار مقبول‌تر و پسندیده‌تر از سنت کتابت بوده است.

۲۰ **گزینه ۴ بررسی گزینه‌ها:**

الف به دلیل مقبول‌تر بودن سنت شفاهی، تاریخ‌نگاری در ایران باستان چندان مورد توجه قرار نگرفت و به همین دلیل نوشته‌ها و کتاب‌های تاریخی کمی از مورخان ایرانی در این دوره باقی مانده است. اما در دوره اسلامی با رواج تاریخ‌نگاری، کتاب‌ها و نوشته‌های تاریخی بیشتری از مورخان ایرانی به جای مانده است.

ب تمامی منابع نوشتاری پژوهش در ایران باستان از منابع دست اول و اصلی محسوب نمی‌شوند؛ زیرا بخشی از این نوشته‌ها مانند پایان‌نامه‌ها و مقالات مربوط به ۲۰۰ سال اخیر هستند که از منابع دست دوم محسوب می‌گردند.

پ تاریخ هرودت از منابع نوشتاری غیرایرانی است که برای پژوهش در دوره ایران باستان می‌توان از آن بهره برد و تاریخ طبری نیز از کتاب‌های تاریخ عمومی است که در دوره اسلامی تألیف شده و چون در این دسته از کتاب‌ها به تاریخ اساطیری ایران تا پایان دوره ساسانیان پرداخته شده است، بنابراین تاریخ طبری از منابع پژوهشی تاریخ ایران باستان نیز محسوب می‌شود.

ت سنگ‌نوشته‌ها تنها از منابع پژوهش در تاریخ ایران باستان و سفرنامه‌ها از منابع پژوهش در تاریخ دوره اسلامی به شمار می‌روند.

۲۱ **گزینه ۱** گسترش کشفیات باستان‌شناسی در ایران، منابع نوینی را

پیش روی مورخان قرار داد و زمینه تحولی عمیق و اساسی را در تاریخ‌نگاری فراهم آورد.

۲۲ **گزینه ۴** در تاریخ‌نگاری سنتی (که پیش از تاریخ‌نگاری نوین رواج

داشت)، بعضی مورخان درباری به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.

۲۳ **گزینه ۴** یکی از کارهای مورخان در نقد روایت‌کننده، تعیین

فاصله زمانی و مکانی بین راوی و خبر است.

۲۴ **گزینه ۱** مورخ در تاریخ‌نگاری روایی، روایت‌های مختلف و متعدد

درباره موضوع واحد را با آوردن اسناد و بدون هیچ‌گونه دخل و تصرفی ذکر می‌کند و به این صورت تعیین درستی یا نادرستی مطالب را به خواننده واگذار می‌کند.

در تاریخ‌نویسی معاصر به برخی جنبه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی حیات انسانی بیشتر توجه می‌شود.

در تاریخ‌نگاری ترکیبی مورخ ناچار به گزینش و انتخاب است و امکان دارد برخی از جنبه‌های خبر از چشم او دور بماند.